

Dalje nego Vollmar sega Bernstein. Ta zavrača temelj Marxovi teoriji, ker trdi, da ni mogoče vsega gmotnega in duševnega življenja razlagati z zgodovinskim materijalizmom. Naravnost se upira osnovnim točkam erfurškega programa in izjavlja, da pet prvih njegovih odstavkov ne more odobravati, da pa tudi šestega v sedanji obliki ne podpiše. V tem odstavku pravi program, da morejo „samo delavci“ osvoboditi človeško družbo. Po njegovem so delavci v prvi vrsti poklicani za to osvobojenje, ne pa izključno. Meseca kimavca l. 1899. je v berolinskem „Vorwärtsu“ naravnost izjavil, da so ravno nedelavci: pisatelji, učitelji, umetniki, zdravniki, tehniki najbojevitejše in najizvedenejše moči v socijalističnem gibanju. Svoje nazore je priobčeval že par let sem v raznovrstnih spisih, kar smo že omenjali.

Socijalni demokratje Marxovih načel po pravici trdijo, da so socijalni demokraciji izpodmaknjena tla, če se sprejme Bernsteinov nauk. V resnici bi postala po njem socijalna demokracija navadna radikalna stranka, ki bi ne obsegala samo proletarcev, marveč zastopnike vseh stanov in ki bi se ne živila s sovraštvom do vseh nedelavskih slojev, marveč bi samo s krepkejšim nastopom poudarjala pravice nižjih stanov. Težila bi po socijalni preosnovi, ne pa po revoluciji. Opustila bi vse sanjarije o bodoči komuniški državi in bi se trudila samo za vedno uspešnejše zboljšanje delavskih razmer. Pri tem bi ne čakala, da se

najpreje uniči mali obrtni in kmečki stan, marveč tudi tema stanovoma bi pomagala do boljših razmer.

Ti Bernsteinovi nasveti so taki, da jih more podpisati vsakdo. Prepričani smo, da se bo mnogo socijalnih demokratov obrnilo za njim. Nemška stranka se ga bo izprva pač otresla, toda njegove misli ne bodo izginile. Treznejši, boljši in razumnejši socijalci se jih bodo oprijemali vedno bolj. Ali bo pa v tem kmalu propadla vsa Marxova socijalna demokracija? Tega vprašanja si ne upamo potrditi. Ogromna večina socijalnih demokratov namreč nima nobene jasnosti v programski, teoretiški podlagi svoje stranke. Svojo revščino in zapuščenost čuti; iz nje mu izvira nezadovoljnost in s to se mu rodi želja po boljšem. Ti želji ustreza socijalno-demokratsko gibanje, ki obeta raj na zemlji v bodoči komuniški družbi.

Iz zgodovine, ki smo jo podali v teh pomenkih o komunizmu in socijalizmu, smemo za trdno sklepati, da komuniška ideja ne bo umrla. Če tudi pade oblika, s katero jo je obnovil Marx, dobila si bo novih oblik in nekaj z zmotnimi sanjarijami, nekaj pa tudi s krvavimi upori uporabljala v svoje namene črva nezadovoljnosti, ki ga ne more uničiti nobena sila v vseh človeških srcih, dokler bo svet stal. Oslabi se lahko njena moč s pravično socijalno preosnovo, pred vsem pa z živo vernostjo; a ker greha ne more nobeden spraviti izmed človeštva, zato tudi ne more do cela uničiti lakomnosti in napuha, iz katerih se koté socijalne zmote.

(Dalje.)

Ob grobu.

Kdo si bil in kaj,
ki v grobu tu ležiš pod mano,
nikomur ni več znano.

Dež je spral napis,
ob križu le travača rase
že dolge, dolge čase.

Davi pa razpál
še križ — poslednja nema priča —
vrh grobnega je griča.

Mórda danes vzet
i v večnosti po dolgem boji
ves križ je duši tvoji . . .

Večni tebi mir!
Moj duh nad grobom záte molí,
naj bil si že kdorkoli.

Jožef Volc.